

Trotter

BERLIJN

De wereld houdt niet op met draaien. Een wereldreiziger is de eerste om dat te beamen. Hoewel men geen inspanningen gespaard heeft om al de gegevens in deze gids uitgebreid te testen en te actualiseren, is het niet uitgesloten dat je ter plaatse vaststelt dat bepaalde gegevens in deze gids toch al opnieuw gewijzigd zijn. We zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als je ons op de hoogte brengt van eventuele wijzigingen, zodat we de eerstvolgende herdruk op een correcte manier kunnen aanpassen. Dank bij voorbaat. Ons adres:

trotter

Uitgeverij Lannoo	Uitgeverij Terra Lannoo
Kasteelstraat 97	Postbus 97
B-8700 Tielt	3990 DB Houten
trotter@lannoo.be	www.trotterclub.com

De prijscategorieën in de Trottergidsen zijn steeds afgestemd op het land. De uitgever kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten of de gevolgen ervan.

vertaling Erik Ros

ontwerp Studio Lannoo

omslagfoto Shutterstock/Claudio Divizia

opmaak Imago Mediabuilders, Amersfoort

oorspronkelijke titel Le Guide du Routard - Berlin

oorspronkelijke uitgever Hachette, Paris

directeur Philippe Gloaguen

stichters Philippe Gloaguen en Michel Duval

hoofdredacteur Pierre Josse

adjunctredacteurs Benoît Lucchini en Amanda Keravel

redacteurs Olivier Page, Véronique de Chardon, Isabelle Al Subaihi, Anne-Caroline Dumas, Carole Bordes, André Poncelet, Marie Burin des Rozières, Thierry Brouard, Géraldine Lemauf-Beauvois, Anne Poinsot, Mathilde de Boisgrollier, Gavin's Clemente-Ruiz, Alain Pallier en Fiona Debrabander

© Hachette (alle rechten voor vertaling, reproductie en bewerking gereserveerd voor alle landen.), Nederlandse tekst Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2014

© Cartografie Hachette Tourisme

www.lannoo.com

D/2014/45/163 - ISBN 978 94 014 1026 7 - NUR 512

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Fernsehturm is, hoewel
gebouwd onder het
communistiche bewind,
vandaag een van de meest
populaire bezienswaardig-
heden van de Duitse
hoofdstad.

Inhoud

Veelgestelde vragen	7
Wat je zeker niet mag missen	8
Geschiedenis	11
Praktische info	23
Reizen naar en van Berlijn	23
ABC van Berlijn	24
Budget	26
Feesten en feestdagen	28
Fooien	28
Formaliteiten	29
Geldzaken	29
Gevaren en ergernissen	30
Gezondheid	31
Informatie over voorstellingen, vrije tijd, uitgaan...	31
Internet	32
Kinderen	32
Klimaat	32
Nooddiensten allerlei	33
Nuttige adressen	33
Enkele woorden Berlijns	34
Overnachten	35
Post	36
Reserveringen (theater, concerten...)	36
Roken	36
Taal	36
Telefoneren	37
Transport	38
Verzekeringen	43

Slapen	45
Eten	57
Iets drinken	75
Een avondje uit en naar muziek luisteren	81
Winkelen	87
Berlijn, district per district	90
Charlottenburg-Wilmersdorf	91
Tiergarten en Schöneberg	100
- De buurt van het Kulturforum	105
Mitte	111
- Van de Brandenburger Tor tot het Museumsinsel	112
- Het Museumsinsel	119
- Rond de Gendarmenmarkt	129
- Rond de Fernsehturm	134
- Nikolaiviertel	138
- Rond het Scheunenviertel en de joodse wijk	138
- In het voetspoor van Brecht... en Marcuse	143
Kreuzberg	145
Prenzlauer Berg	158
Friedrichshain	162
Dahlem	169
Potsdam, het Pruisische Versailles	175
Fotoverantwoording	186
Lijst van kaarten en plattegronden	188
Register	189

'Berlijn is arm, maar sexy', volgens
burgemeester Klaus Wowereit.

Praktische info

i

Op dit moment is Berlijn ongetwijfeld de hipste en meest trendy stad van Europa. Het is een jonge hoofdstad die dag en nacht in beweging is: je vindt er alle mogelijke culturele stromingen, natuurlijk veel kunst en film maar ook architectuur, muziek, dans... Berlijn bezit een ongelooflijke aantrekkingskracht, een wonderlijk enthousiasme in het saaie, beschaafde Europa, kortom, dit is de plaats waar een andere manier van leven nog mogelijk lijkt.

REIZEN NAAR EN VAN BERLIJN

Met de wagen

Reisroute

Om je reisroute uit te stippelen kun je gebruikmaken van:

anwb.nl, viamichelin.com
touring.be, vab.be

Met de trein

Voor prijzen en uurregelingen van treinen kun je terecht in de grotere stations, bij je reisagent en op volgende sites:

www.b-rail.be, ns.nl
thalys.com, bahn.de

 De grote lijnen komen binnen in het nieuwe centraal station, Hauptbahnhof. Je vindt er een toeristisch infopunt, een bagagedepot (ca. €4/24 uur).

Met de bus

Eurolines legt bussen in vanuit België en Nederland.

- **België:** *Eurolines Call Centre*
 (02) 27413 50
eurolines.be.
- **Nederland:** *Eurolines Call Centre*, (088) 0761 700
eurolines.nl.

- Vanaf Schöneberg rijdt er een gratis pendeldienst naar het station van de S-Bahn. Neem de regionale trein RB 14 (rood) of RE7 richting *Alexanderplatz*, Zoologischer Garten, of de S45 naar Schöneberg. Ticket ABC: € 3,20. De trein *Airport Express* van en naar het *Hauptbahnhof* is net iets vlugger (28 min.) voor dezelfde prijs, maar er vertrekken slechts twee treinen per uur.

BUDGET

Logies

Reken op €15-30/pers. voor een nacht in een van de adressen in de categorie 'Goedkoop'. In de categorie 'Doorsneeprijs' betaal je €30-45/pers. In de 'dure' adressen betaal je minstens €45/pers.

Maaltijden

Een maaltijd in een Imbiss (een soort snackbar) kost je ongeveer €5. Als je op restaurant wilt gaan, moet je op €10-15 rekenen in een adres uit de categorie 'Goedkoop', op €15-25 in een restaurant uit de

categorie 'Doorsneeprijs' en €25-35 in een zaak met het label 'Luxueus'.

Kortingen

- Welcome Card: **berlin-welcomecard.de**
Van €18,50 (48 uur) tot €31,50 (vijf dagen). Geldig voor 1 volwassene en max. 3 kinderen (max. 14 jaar). Met deze kaart kun je gratis gebruikmaken van al het openbaar vervoer in de zone AB (er bestaat ook een versie ABC, incl. Potsdam: €20,50 (48 uur) en €36 (vijf dagen). Biedt tot 50% korting in heel wat musea (maar niet allemaal, raadpleeg de site), theaters, attracties... Te koop bij de Dienst voor Toerisme, in de kantoren van het openbaar vervoer en in sommige hotels. Deze pas is weinig interessant voor studenten die sowieso korting krijgen in musea.
- Berlin Museum Pass: voor €24 (drie dagen geldig) krijg je gratis toegang in 55 tot 60 musea; de pas is goedkoop voor studenten: €12.

- De Welcome Card kun je combineren met de 3-Tage Museum Pass. Zo krijg je drie dagen lang gratis toegang tot alle musea van het Museumsinsel (€34).

- De Lange Nacht der Museen: **lange-nacht-der-museen.de**
Voor wie het laatste weekend van januari of augustus in Berlijn is, de meeste musea en kunstencentra (meer dan honderd!) zijn dan op zaterdagnacht tot heel laat open. Voor €18 kun je ze allemaal bezoeken en het gebruik van

het openbaar vervoer krijg je er gratis bovenop. In hetzelfde genre is er in april ook een Lange Nacht der Opern und Theater.

berlin-buehnen.de

Reserveer op tijd.

Musea

Een ruim budget is onontbeerlijk! Niet dat de musea zo duur zijn; het zijn er alleen zo veel en ze zijn zo fantastisch... De musea zijn door de bank heen goed opgezet en zorgen goed voor hun bezoekers:

Strandbad-Mitte met uitzicht op het Bode Museum

In de winter enkel op zo. 10.00-20.00 u. Gerechten €10-16. Een immense, maar heel aangename Biergarten die bij de eerste zonnestrallen de deuren opent: ligstoelen aan het water, een speeltuin en in de zomer kun je zelfs bootjes huren. Het is er ronduit heerlijk! Om te eten kun je kiezen tussen een redelijk chic, Italiaans geïnspireerd restaurant (de eetzaal lijkt wel een gezellige chalet, best leuk als het koud is) en een snackbar waar je pizza's en grillgerechten kunt krijgen. Het eten is niet super, je kunt beter gewoon iets drinken. Je hebt het vast begrepen, hier betaal je ook voor de omgeving!

Mitte

CAFÉ CINÉMA
(detailkaart 2, F2, 230)

Rosenthaler Str. 39

☎ 2806415

S-Bahn: Hackescher Markt.

Dag. open 11.00-3.00 u. Een klein, donker café, in deze buurt een van de goedkoopste adressen om een biertje te drinken. Je zou er zo langs lopen zonder het op te merken. Het is nochtans een klassieker. Filmprojectoren, foto's en oude affiches. In een hoek herinnert een oude, houten piano aan de tijd van de stomme film. Alternatieve jongeren en studenten. Een mooi terras.

STRANDBAD-MITTE
(detailkaart 2, F2, 233)

Kleine Hamburger Str. 16

☎ 24628963

S-Bahn: Oranienburger Str.

Dag. open 9.00-2.00 u. Dag-schotels (ook 's avonds) voor €12-15. Wifi. Op het einde van een doodlopende straat stoot je op een eilandje van typisch Berlijnse rust. Zodra de lente zich aankondigt, haasten de vaste klanten zich erheen om van de eerste zonnestralen te genieten. De zaal is ingericht als een zwembad, roept vakantieherinneringen op en ademt melancholie. Je zou hier uren kunnen blijven zitten... Goede muziek.

ALTES EUROPA
(detailkaart 2, F2, 235)

Gipsstr. 11 ☎ 28093840

U-Bahn: Weinmeisterstr. Dag. open 12.30-24.00 u. Soep €4,50, gerechten €8,70-15. Minimalistisch interieur, grote ramen en aan de muren enkele oude kaarten. Een eilandje van eenvoud. Je kunt hier ook enkele kleine, niet te dure gerechten eten die Duits en Italiaans geïnspireerd

zijn. Leuke sfeer en vriendelijke bediening. Je krijgt zin om hier uren te blijven zitten.

Kreuzberg

BRAUHAUS SÜDSTERN
(overzichtskaart F5, 216)

Hasenheide 69 ☎ 69001624

U-Bahn: Südstern. Dag. open 14.00-24.00 u (in het we. vanaf 10.00 u). Een microbrouwerij. In Berlijn is dat niet onverwacht, maar als we erbij vertellen dat deze perfect gelegen is aan het park, met een mooi, heel groen terras, dan weet je dat dit een witte raaf is. En de zaal valt ook niet tegen: bakstenen en hout met de kuipen netjes op een rij. Maar als het weer meezit, proef je de zelfgebrouwen bierjes natuurlijk onder de bomen.

YORCKSCHLÖSSCHEN
(overzichtskaart E4, 263)

Yorckstr. 15 ☎ 2158070

U-Bahn: Mehringdamm. Dag. open 17.00-3.00 u (op zo. vanaf 10.00 u). Een van onze favoriete adressen vanwege de voortreffelijke programmering. Een

Openluchtmarkt op de Winterfeldtplatz

Winkelen

❑ EUROPA CENTER (overzichtskaart C3, 402)

Budapester Str.

De tempel van het kapitalisme in Berlijn wordt bekroond met de Mercedes-ster. Modeboetieks, restaurants, cabaret, bioscoop. In de hal worden groot en klein gefascineerd door de clepsydra, *die Uhr der fließenden Zeit*, een wateruurwerk. Behalve die ene attractie heeft de winkelgalerij weinig te bieden.

❑ KADEWE (overzichtskaart C4, 406)

Tauentzienstr. 21-24 kadewe.de

U-Bahn: Wittenbergplatz.
Ma.-do. open 10.00-20.00 u, op vrij. 10.00-21.00 u, op zat. 9.30-20.00 u. Het Kaufhaus des Westens is een waar instituut. Een onvervalste consumptietempel en een echte ontdekkingsreis, van de parfumafdeling tot de legendarische 6de verdieping, de verdieping van de

gastronomie en de fijne vleeswaren. In dit 60.000 m² groot labyrint vind je alles wat elders niet te vinden is.

❑ GALERIES LAFAYETTE (detailkaart 2, E3, 403)

Französische Str. 23, 10117 lafayette-berlin.de

U-Bahn: Französische Str. Dag. open 10.00-20.00 u. Dit door Jean Nouvel ontworpen winkel-pand met glazen façade is sinds de opening in 1996 uitgegroeid tot een van de stijlvolste adressen van Berlijn. Zelfs Angela Merkel doet er haar inkopen!

MARKTEN

- ❑ **Openluchtmarkt op de Winterfeldtplatz** (overzichtskaart D4): *op wo. en zat. 8.00-13.00 u. U-Bahn: Nollendorfplatz.* Om je in de Berlijnse sfeer onder te dompelen. Daarna ga je struinen in de straten rond het plein.

*Berlijn,
district per district*

Charlottenburg- Wilmerdorf

overzichtskaart A-B2-3-4 en detailkaart 1

Het district heeft niet langer het geprivilegieerde statuut van 'etalage van het Westen', zoals ten tijde van de Koude Oorlog, maar wie graag winkelt, moet absoluut een bezoek brengen aan dit district met zijn vele modeboetieks, designwinkels en antiekwinkels.

BERGGRUENSAMMLUNG

(collectie Berggruen; overzichtskaart A2-3, 326)

Schlossstr. 1, ☎ 32695815, smb.museum/mb

U-Bahn: U2 Sophie-Charlotte-Platz, U7 Richard-Wagner-Platz; bussen 109, M45. Dag. open behalve op ma. 10.00-18.00 u. Prijs: €10. Heinz Berggruen verlaat nazi-Duitsland in 1936 en vlucht naar de USA. Hij wordt er assistent van de conservator van het museum van San Francisco. Na WO II werkt hij mee aan een tijdschrift dat als bedoeling heeft de Duitsers schoonheid van de entartete Kunst bij te brengen. Als afgevaardigde bij de Unesco in Parijs opent hij een galerie en verwerft hij internationale beroemdheid. Hij vergeet zijn geboortestad niet en voor tien jaar vertrouwt hij Berlijn een collectie moderne kunst toe. Het museum heropende zijn deuren in 2013 na een ingrijpende renovatie en verbouwing. In een zorgvuldig bestudeerde opstelling kun je er nu opnieuw Klee, Matisse, Van Gogh en Braque bewonderen, en vooral de 110 werken van Picasso (stillevens, portretten, gravures, beelden en tekeningen).

VAN DE BRANDENBURGER TOR TOT HET MUSEUMSINSEL

🚶🚶🚶 BRANDENBURGER TOR

(Brandenburgse Poort; detailkaart 2, E3, 355)

De poort op het eind van Unter den Linden lijkt kleiner dan je zou verwachten. Ze werd eind 18de eeuw gebouwd naar het voorbeeld van de propyleeën op de Akropolis in Athene. Boven op de poort staat de beroemde quadriga, het vierspan van de godin van de vrede. Na de onvermijdelijke beschadigingen in 1945 restaureerde het Westen het vierspan, maar de Pruisische adelaar en het ijzeren kruis waren er door Oost-Berlijn afgehaald. Op 17 juni 1953 sloegen de Sovjets de opstand van de Berlijnse bouwvakkers neer, waarbij 25 mensen stierven. De naam van de laan aan de andere kant van de poort verwijst naar die gebeurtenis. De laatste fase in de geschiedenis van de poort was de val

Brandenburger Tor in volle glorie: mét vierspan

van de Muur in 1989. Enthousiaste mensen beklommen de Brandenburger Tor en takelden het vierspan behoorlijk toe. Meegeleurd in de vernieuwingsgolf die de stad overspoelt, heeft het beroemdste monument van de stad een flinke opknapbeurt gekregen. De uitstraling van de Brandenburger Tor is flink veranderd: lange tijd werd ze gezien als het symbool van de opsplitsing van Berlijn; nu belichaamt ze de verlangens van het nieuwe Duitsland... en staat ze zelfs op euromunten afgebeeld. De rode lijn op de grond geeft aan waar de Muur liep.

HOLOCAUST MAHNMAL

(gedenkteken voor de Holocaust;
detailkaart 2, E3, 356)

Behrenstr, holocaust-mahnmal.de

S-Bahn: Unter den Linden; bussen 100, 200. Dag en nacht toegankelijk. Het infocentrum is dag. open behalve op ma. 10.00-20.00 u (in de winter tot 19.00 u), laatste toegang om 19.15 u (in de winter om 18.15 u). Gratis. Teksten in verschillende talen, audiogids in het Eng. (€4); op zat. om 15.00 u een rondleiding in het Eng. Na veel getalm en enkele schandalen is er in Berlijn eindelijk een belangrijk monument om de joden te gedenken die door de nazi's zijn vermoord. Het geheel van stèles (precies 2711) is opgericht precies op de plaats waar zich de bunker van Goebbels bevond, en lijkt inderdaad sterk op een monumentale begraafplaats. Het geheel lijkt op een grote golf van grijs beton. Het oogt behoorlijk abstract en koud. Het oneffen (je klimt en daalt) en labyrintachtige terrein is een uiting van de kwelling van ieders lotsbestemming, maar ook van angst, eenzaamheid en een nare ontmoeting. Het infocentrum herbergt een tentoonstelling over de slachtoffers waarbij de biografie van enkele gezinnen gedetailleerd uit de doeken wordt gedaan.

Het Museumsinsel is volledig Unesco-erfgoed.

BODE MUSEUM

(detailkaart 2, F2, 353)

Monbijoubrücke, Museuminsel. 📞 20905577

U-Bahn: Friedrichstr.; S-Bahn: Hackescher Markt. Dag. open 10.00-18.00 u (do. tot 20.00 u). Prijs: €10, diverse kortingen. Het Bode Museum werd in 1904 ingewijd onder de naam Kaiser Friedrich Museum, werd tijdens WO II zwaar beschadigd, maar is intussen gerestaureerd. Het is een bijzonder rijk museum en de tentoongestelde voorwerpen bestrijken de periode van de middeleeuwen tot het eind van de 18de eeuw. Van een impressionante collectie vroegchristelijke en Byzantijnse kunst over een van de rijkste muntenkabinetten ter wereld (500.000 voorwerpen) tot een mooie beeldenverzameling. Vooral de Italiaanse beeldhouwkunst is hier heel nadrukkelijk aanwezig. Van Jan Van Eyck vind je hier een verfijnde Madonna bij de fontein. Een andere sterke afdeling is de verzameling Duitse beelden uit de late go-

tiek. De Duitse renaissance en barok zijn vertegenwoordigd met albasten en ivoren beeldjes. Ook beeldengroepen die van monumenten afkomstig zijn, komen hier aan bod met het Gröninger Empor (oksaal van Groningen), een meesterwerk van romaanse kunst. De rococo en het classicisme in Frankrijk en Duitsland worden geïllustreerd aan de hand van werk van Ignaz Günther, Joseph-Anton Feuchtmayer, Bouchardon, Pierre Puget en bustes van Jean-Antoine Houdon.

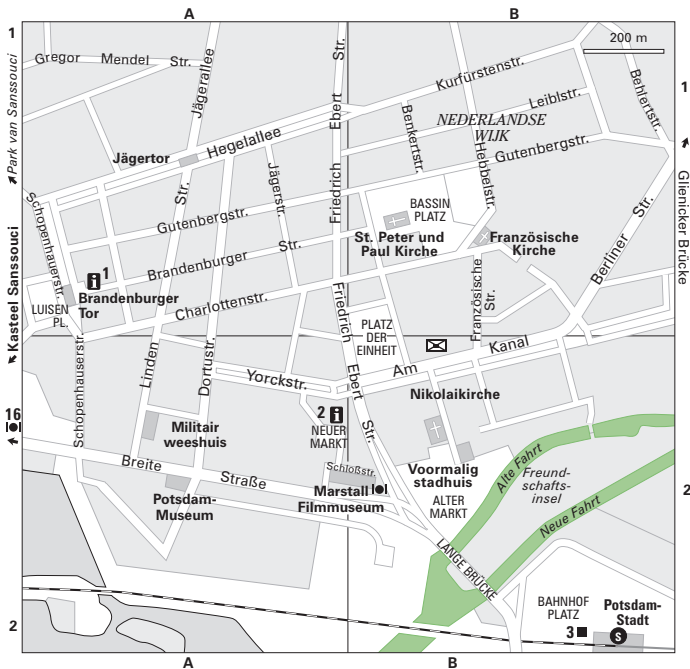
PERGAMONMUSEUM

(overzichtskaart F2 en detailkaart 2, F2, 351)

Bodestr. 1-3. 📞 2663666 of 📠 20905577 (in het we.)

S-Bahn: Hackescher Markt. Dag. open 10.00-18.00 u (do. tot 20.00 u). Afh. van tijdelijke tentoonstellingen kunnen de openingstijden veranderen. Prijs: €14, diverse kortingen. Audiogids, die een bezoek (30 min.) biedt langs de belangrijkste werken van de permanente collectie. Het beroemdste museum van de stad. Het immense gebouw biedt onderdak aan 3 verschillende musea.

- **Antikensammlung (verz. uit de oudheid):** een van de belangrijkste collecties ter wereld. In de centrale vleugel zijn ontzettend zeldzame schatten tentoongesteld, o.a. het op ware grootte nagebouwde *Pergamonaltaar*. Het 125 m lange fries, deels gereconstrueerd, wordt alom erkend als een hoogtepunt uit de hellenistische kunst. In de zaal rechts ervan stoot je op een ander topmonument, de *Romeinse marktpoort van Milete* (17 m hoog, 2de eeuw na Chr.). Na zoveel luister begrijpen we waarom Europa in de renaissance het teruggrijpen naar de oudheid als een terugkeer naar de beschaving beschouwde!
- **Vorderasiatisches Museum (Museum van het Nabije Oosten):** ook niet te missen! Een bijzonder rijk overzicht van 4000 jaar kunst. Het resultaat van de archeologische zoektochten die Duitsers in het begin van de 20ste eeuw in Mesopotamië en

Potsdam

■ Nuttige adressen

- 1 **i** Potsdam Tourismus Service
- 2 **i** TMB Informations Reiseland Brandenburg
- 3 **i** Fietsverhuur (Postdam per Pedales)

16 **Eten**

- 16 Labsal

Met de trein of de S-Bahn

- Vanuit Berlijn brengt de RE1 bezoekers rechtstreeks naar Sanssouci. Om het uur vertrekt er vanuit het Hauptbahnhof of vanaf de Alexanderplatz een trein (30-35 min.). Je kunt je fiets meeneemen (dan betaal je €2 extra).
- Een andere mogelijkheid is de S-Bahn (lijn S7) nemen tot aan het eindstation, Potsdam Stadt. Reken op een rit van 45 min. vanaf het Hauptbahnhof (55 min. vanaf de Alexanderplatz). Je moet een kaartje kopen voor de zones ABC (of zeker weten dat je deze rit met je *Welcome Card* kunt maken). Als je je fiets meeneemt, betaal je €2 extra. Maar er is ook een alternatief: huur een fiets in het station van Potsdam en peddel naar het kasteel Sanssouci. Bij de uitgang van het station staan toeristenbussen die je langs alle bezienswaardigheden van Potsdam rijden (behoorlijk duur). Van apr.-eind oktober rijden ze elke dag behalve op ma., ze vertrekken om 11.00 u aan de Luisenplatz (om 11.15 u van het Hauptbahnhof van Potsdam); de rest van het jaar alleen van vrij.-zo., vertrek om 10.45 u, maar enkel na reservering. potsdam-tourism.com
Voordelen: tijdwinst bij de verplaatsingen, toegang tot Sanssouci en een tussenstop in Cecilienhof (excl. toegangsgelden).
Goede uitleg.

WAT IS ER TE ZIEN?

FILMMUSEUM

(plattegrond Potsdam A-B2)

Marstall am Lustgarten. ☎ 271810

filmmuseum-potsdam.de.

Dag. open behalve op ma. 10.00-18.00 u. Momenteel wordt het museum gerenoveerd, maar tegen de zomer van 2014 zou het voltooid moeten zijn. Het museum overloopt de geschiedenis van de filmstudio's van Babelsberg sinds de oprichting van de UFA (Universum Film Aktiengesellschaft) in 1917, de beroemdste producties (Metro